

ISSN 3083-5682 (Print)
ISSN 3083-5690 (Online)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 106

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

ФАХОВЕ ВИДАННЯ

затверджене наказом Міністерства освіти і науки України № 886

від 02.07.2020 р. (додаток 4) (педагогічні науки, соціальна робота)

Періодичність – 6 разів на рік

Засновник – Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Рік заснування – 2004

У зв'язку зі зміною назви журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України (Наказ Міністерства освіти та науки України № 1543 від 20.12.2023 р. (додаток 8))

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

Витяг з реєстру суб'єктів у сфері медіа-ресурсів Ідентифікатор медіа R30-01411 (рішення № 932 від 28.09.2023 р.)

Мова видання: українська, англійська, іспанська, італійська, німецька, польська, словацька, угорська, французька, чеська

Науковий журнал включений до міжнародної наукометричної бази

Index Copernicus International (Республіка Польща)

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова

(протокол № 5 від 27 листопада 2025 року)

Редакційна колегія:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України (голова редакційної ради); *Торбін Г. М.* – доктор фізико-математичних наук, професор (заступник голови редакційної ради); *Вернидуб Р. М.* – доктор філософських наук, професор; *Дранушко Р. Г.* – кандидат філософських наук, професор; *Євтух В. Б.* – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України; *Корець М. С.* – доктор педагогічних наук, професор; *Лавриненко В. Г.* – кандидат історичних наук, професор; *Мацько Л. І.* – доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України; *Панченко Л. М.* – кандидат філософських наук, професор; *Шут М. І.* – доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН України.

Головний редактор серії:

Слабко В. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освіти дорослих, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Редакційна колегія серії:

Биковська О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри позашкільної освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Борисов В. В.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики навчання, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія; *Гевко І. В.* – доктор педагогічних наук, професор, проректор із навчально-методичної роботи, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; *Захаріна Є. А.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання, Класичний приватний університет; *Дем'яненко Н. М.* – доктор педагогічних наук, професор, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Каноненко А. Г.* – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Дунайського фахового коледжу Національного університету «Одеська морська академія»; *Макаренко Л. Л.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем і технологій, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Олефіренко Т. О.* – кандидат педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Савенкова Л. В.* – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Наукової бібліотеки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Смирнова І. М.* – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної роботи, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»; *Фаст О. Л.* – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор із науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; *Хижина О. П.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти (секція «Мистецтво») Мукачівського державного університету; *Занда Є. Рубене* – доктор педагогічних наук, професор, Латвійський університет (Латвія); *Андрушкевич Фабіан* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет (Польща); *Конрад Яновський* – PhD, ректор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві (Польща); *Мудрецька Ірена* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти, Опольський університет (Польща).

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
НЗ4 **МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.** Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. – Випуск 106. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. – 180 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень та експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкрито педагогічні, психологічні та соціальні аспекти, які зумовлюють актуалізацію поставленої проблеми й допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 3083-5682 (Print)
ISSN 3083-5690 (Online)

© Автори статей, 2025

© Редакційна рада і редакційна колегія серії, 2025

РОЗВИТОК АКТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ

У статті досліджуються теоретичні аспекти розвитку мовлення дітей раннього віку; розглядається сутність поняття «активне мовлення» і його компоненти, особливості розвитку активного мовлення дітей цього вікового періоду. Встановлено, що активне мовлення – це здатність говорити та виражати свої думки, на відміну від пасивного (рецептивного) мовлення, що означає здатність розуміти мову інших. Схарактеризовано розвиток мовлення дітей раннього віку, починаючи з першого року життя дитини, що включає в себе формування мовних навичок, розширення словникового запасу та побудову фраз для спілкування.

Проаналізовано результати досліджень, що стосуються актуальних проблем розвитку активного мовлення дітей раннього віку засобами малих фольклорних жанрів. Розроблено низку завдань для розвитку активного мовлення дітей раннього віку під час проведення експериментального дослідження та наголошено на важливості основних форм розвитку активного мовлення з дітьми у групах раннього віку. Визначено роль забавлянок, потішок у збагаченні словникового запасу та розвитку комунікативних умінь малюків, забезпеченні естетичної спрямованості мовленнєвого розвитку вихованців, формуванні мовленнєвої культури зростаючої особистості.

Наголошується, що фольклорні жанри є природним і доступним засобом мовленнєвого розвитку, оскільки поєднують емоційність, образність і ритмічність. Особливу увагу приділено організації розвитку активного мовлення у взаємодії вихователя з дітьми групи раннього віку, яка сприяє переходу від пасивного засвоєння слів до їх активного використання. У статті підкреслюється значення культурного контексту й родинних традицій у процесі збагачення словника дітьми раннього віку. Отримані результати підтверджують доцільність систематичного використання малих фольклорних жанрів у практиці дошкільної освіти для інтенсивного розвитку активного мовлення дітей раннього віку.

Ключові слова: діти раннього віку, розвиток мовлення, активне мовлення, малі фольклорні жанри, коліскові, забавлянки, жартівливі пісеньки, пальчикові ігри, потішки.

Нові освітні пріоритети сучасної дошкільної освіти, у світлі вимог Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Державного стандарту дошкільної освіти в Україні, спрямованих на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів та інноваційних технологій навчання і виховання дітей зумовлюють появу нових завдань щодо розвитку й становлення особистості дитини дошкільного віку, серед яких важливе місце займає розвиток мовлення.

Проблема розвитку словника дітей досліджувалась у різних напрямках багатьма вченими. Зокрема, збагачення словника дітей раннього та дошкільного віку здійснювали: Г. Бавикіна, А. Богуш, І. Непомняща, Ю. Ляховська та ін.; особливості становлення і розвитку словника дітей впродовж дошкільного дитинства (М. Коніна, В. Коник, Н. Кудикіна, Н. Луцан та ін.). Методику розвитку словника дітей дошкільного віку розробляли А. Бородич, О. Лещенко, Ф. Сохін, Є. Тихеева та ін. На сучасному етапі над удосконаленням цього напрямку роботи працюють А. Богуш, Н. Луцан, Н. Кирста, Ю. Руденко та ін.

Мовлення є головним інструментом, за допомогою якого дитина дошкільного віку встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається її соціалізація. Під час ознайомлення з довкіллям виникають ситуації, постають певні проблеми, які спонукають дитину ставити питання, висловлювати свої думки, враження, ділитися своїми намірами. Все це стимулює не лише пізнання характеристик об'єктів оточуючого, але й розвиток мовлення, в активному словнику дитини з'являються нові слова, відбувається гнучке застосування мовленнєвих конструкцій у різних ситуаціях. У процесі різнобічного спілкування дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ у його цілісності й різноманітності, формує та розкриває власний внутрішній світ, свій образ «Я», засвоює та створює культурні цінності, є при цьому активним суб'єктом взаємодії. Як зазначають дослідники В. Іванова, Л. Зданевич, О. Сас, теоретичні аспекти розвитку мовлення дітей раннього та дошкільного віку у процесі ознайомлення з довкіллям ґрунтуються на поєднанні лінгвістичного, психологічного, педагогічного та соціокультурного підходів.

Дослідження А. Богуш та Н. Гавриш переконливо доводять, що мова нерозривно пов'язана з розвитком усіх психічних процесів (сприймання, пам'ять, мислення) і слугує основою цілеспрямованої діяльності дитини.

Сутолосною з ними є думка Т. Піроженко, яка стверджує, що зміни в особистісних відносинах дитини з навколишнім світом та ставлення до себе характеризує її комунікативно-мовленнєвий розвиток; ці новоутворення знаходять свій прояв у психічних процесах емоційно-вольової, інтелектуальної, особистісної сфери дитини й забезпечують успішність її взаємодії з іншими, формування комунікативно-мовленнєвої компетентності.

Як слушно відмічає А. Гончаренко, досягнення дитини як активного суб'єкта життєтворчості, формування базису її особистісної культури сприяють реалізації її соціальної, комунікативної, інтелектуальної активності в тому середовищі, де вона перебуває постійно чи тимчасово [5, с. 48].

У дітей дошкільного віку існують паралельно дві сфери мовленнєвого спілкування:

1) спілкування з дорослими-педагогами, членами сім'ї, знайомими та незнайомими людьми;

2) спілкування з дітьми-однолітками, меншими за віком, старшими за віком дошкільниками та дітьми шкільного віку, як знайомими, так і незнайомими.

Аби засвоїти мовлення, дитина спочатку наслідує дорослого – словник, манеру говорити, образне мовлення, інтонаційність тощо, і в процесі активної мовленнєвої практики поступово починає самостійно знаходити способи побудови власного висловлювання й відтворювати, в першу чергу, в спілкуванні з однолітками.

Розвиток мовлення невід'ємний від активних дій дитини з різноманітними матеріалами в оточенні людей, які супроводжують її дії словесним коментарем. Мовлення – це супроводжувана діяльність і жодна інша без неї не може відбуватися повноцінно.

Мовлення починає формуватися ще на ранніх етапах завдяки природній потребі у спілкуванні, яка для дитини раннього віку є самодостатньою й цінною. У процесі розвитку змінюється зміст і поступово ускладнюється характер потреб дитини у спілкуванні, що призводить до трансформації мотивів: від особистісних – до ділових і пізнавальних. Разом із цим змінюються й форми взаємодії з дорослим: ситуативно-особистісне спілкування переходить у ситуативно-ділове, яке приблизно у трирічному віці трансформується в позаситуативно-пізнавальне. Емоційна форма спілкування проявляється як у вираженні почуттів дитини, так і у сприйнятті нею емоційно забарвлених дій і мовлення дорослого.

У перші три роки життя закладаються найбільш важливі та фундаментальні людські здібності: пізнавальна активність, допитливість, впевненість в собі й відкритість до світу, цілеспрямованість і наполегливість, уява, творча позиція.

На першому році життя відбувається розвиток м'язів артикуляційного апарату, що забезпечує чітку вимову кожного окремого звуку, а пізніше – смислового звукокомплексу (слова); формується слухова увага, за допомогою якої дитина оволодіває здатністю слухати, вслухатися і чути, розрізнити людське мовлення й сторонні звуки; розвиток розуміння інтонаційного забарвлення мовлення дорослого, яке в поєднанні з розумінням мімічних і рухових проявів сприяє смислового розумінню дитиною мовлення дорослого; диференціювання звуків; розвиток розуміння мовлення; формування звуконаслідування, збагачення активного лексичного запасу.

Як зазначають Н. Каньоса, Т. Бабюк, І. Пукас, слово в ранньому віці є для дитини знаряддям, яке вона використовує значно частіше, ніж будь-яке інше. У півторарічному віці дитина починає виявляти власну активність у мовленнєвому спілкуванні і сама запитує назви предметів. Спочатку вона використовує мову міміки, жестів і пантоміміки, потім до жесту додаються запитання, виражені словами. Друга половина другого року життя характеризується переходом до активного самостійного мовлення, спрямованого на управління поведінкою людей, які оточують дитину, і на оволодіння власною поведінкою [8, с. 68].

Збагачення словника є провідною ознакою мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. Найбільш інтенсивне його зростання спостерігається після півторарічного віку. Багато дослідників (В. Штерн, К. Бюлер та ін.) підкреслюють стрибкоподібний характер зростання словника на другому році життя дитини. Водночас науковці подають різні дані щодо темпів цього процесу. Важливою особливістю є індивідуальні відмінності у швидкості поповнення словникового запасу. Як зазначає А. Богуш, на розвиток словника суттєво впливають мовленнєве середовище та умови виховання.

На другому році життя спостерігається стрибок у розвитку активного словника: саме він зростає особливо швидкими темпами, тоді як поповнення пасивного словника відбувається значно повільніше. Опанувавши слова, що позначають навколишні предмети, дитина засвоює імена дорослих людей, назви іграшок, частин тіла і обличчя. Науковці відзначають, що за нормального розвитку до двох років дитина розуміє значення практично всіх слів, що позначають предмети оточуючого. Цьому сприяє постійне і різноманітне спілкування дорослих із нею. Загалом мовлення дорослого для дитини другого року життя стає основним регулятором її поведінки.

На думку Н. Гавриш, на цьому етапі починає формуватися діалог зростає складність ініціатив дитини, що пов'язано з посиленням її соціалізації. У деяких ситуаціях дитина раннього віку не лише ініціює діалог, а й бере на себе певну соціальну роль. Крім того, вона опановує навички починати й завершувати діалог як мовленнєву подію, що розгортається у певному жанрі.

Упродовж третього року життя значно розширюється та якісно змінюється розуміння мовлення дитини. Вона починає сприймати не лише вказівки дорослого щодо практичних дій, а й розповіді. Дітям раннього віку стає доступним розуміння художніх творів навіть без наочних матеріалів. Дитина третього року життя осягає події минулого та майбутнього, з'являється здатність регулювати власну поведінку через мовлення – наприклад, попереджати негативні вчинки. На основі розуміння мовлення дитина третього року життя робить перші узагальнення та висновки. До кінця третього року у дитини формується другий рівень узагальнення – використання слів для позначення родових понять (наприклад, «іграшки»: м'яч, кубики, ляльки тощо). Дослідження науковців та практика дошкільної освіти переконують, що активний словниковий запас дворічної дитини, в залежності від її індивідуальних особливостей та можливостей освітнього середовища, може становити від 100 до 300 слів й постійно збагачується з кожним днем. При цьому слід зазначити, що

індивідуальні відмінності у рівні мовленнєвого розвитку у дітей одного віку можуть бути досить значними.

На третьому році життя темпи збагачення словника залишаються індивідуальними для кожної дитини. Якщо на другому році життя переважали переважно іменники, а дієслова траплялися рідше, то на цьому етапі мовлення дитина вже включає всі частини мови. Водночас іменники становлять близько 50% усього словникового запасу, а друге місце за частотою посідають дієслова (приблизно 30%). При цьому в активному мовленні дітей значне місце займають так звані «універсальні» дієслова.

У дослідженнях науковців (А. Богуш, Н. Гавриш) зацентовано увагу на тому, що саме на цьому етапі розвитку активне мовлення дитини переважно відбувається паралельно з м'язовими діями, виконуючи функцію акомпанементу, який підтримує й стимулює активність малюка. Третій рік життя відзначається активним розвитком мовлення – відбувається перенесення елементів із пасивного словника до активного. Мовлення стає головним засобом спілкування дитини, хоча й залишається переважно ситуативним. На третьому році життя основною формою спілкування дітей залишається діалог. На думку, А. Богуш, діти третього року життя беруть участь у таких формах діалогу: звертаються до інших і відповідають на запитання дорослих; спілкуються між собою; ведуть діалог із дорослим. Для діалогічного мовлення цього віку характерні такі особливості: прагнення щось повідомити у наказовій формі, спроби пристосуватися до співрозмовника та чергування звернень. Таким чином, можемо зробити висновок, що активне мовлення – це здатність говорити та виражати свої думки, на відміну від пасивного (рецептивного) мовлення, що означає здатність розуміти мову інших. Воно включає в себе формування мовних навичок, розширення словникового запасу та побудову фраз для спілкування.

Інтерес до навколишнього трирічної дитини посилює її допитливість. Вона прагне не лише досліджувати навколишні предмети, але й взаємодіяти з іншими людьми. В процесі гри з однолітками чи дорослими та, навіть, наодинці вона супроводжує свої дії словами. Здатність пізнавати дійсність не лише безпосередньо через органи відчуттів, а й у її ідеальному, понятійному відображенні – мові є дуже важливим фактором у мовленнєвому розвитку дитини. Четвертий рік життя характеризується появою нової форми спілкування з дорослим – пізнавальною, що виявляється й розвивається у грі, експериментуванні з предметами, конструюванні; дії дитини набувають цілеспрямованого характеру. У чотири-п'ять років діти не лише впевнено конструюють речення у висловлюванні, але й складають з них розповідь. В цьому віці у дітей зростає бажання не лише слухати казки та різні історії, але й ставити питання щодо їх кінцівки (а чому це сталося саме таким чином? тощо) та питання, що спрямовані на краще розуміння різних об'єктів та явищ навколишнього. Дитина п'яти – шести років активно використовує від 2,5 до 4 тисяч слів, а пасивний запас слів (які дитина розуміє, але з різних причин поки не вживає у мовленні) є ще більшим. Під кінець шостого року життя у мовленні дітей з'являються узагальнення: собака, кіт, кролик – це тварини, чашка, тарілка – посуд тощо.

В нашій статті ми підняли проблему розвитку активного мовлення дітей саме раннього віку, адже саме в цьому віковому періоді у дитини з'являється гостра потреба в комунікації, що відіграє важливу роль у формуванні таких психічних процесів як мислення, пам'яті та уяви.

Дослідження науковців свідчать та практика дошкільної освіти, що важливу роль у розвитку мовлення дітей відіграють малі форми фольклорних жанрів. Як зазначає Л. Кобилецька, вивчення малих фольклорних жанрів, які пропонуються для засвоєння дітьми вже з раннього віку, зокрема, забавлянок, скоромовок, календарно-обрядових пісень, лічилок, загадок та ін. відіграє визначальну роль у формуванні мовленнєвої компетенції здобувачів дошкільної освіти [1, с. 14].

Фольклор є частиною національної духовної культури, одним з джерел культурно-історичної консолідації нації, виразником загальнонародських поглядів та ідеалів, а також важливих життєвих проблем. Саме багатство жанрів українського фольклору, кожен з яких має свої особливості і смислове навантаження, вирізняється багатством виразності та має великі потенційні можливості для розвитку мовлення дітей, збагачення лексичного запасу, формування мовленнєвої культури зростаючої особистості.

А. Богуш та Н. Лисенко визначають малі фольклорні форми як продуктивні когнітивно-семантичні категорії, без освоєння яких неможливе формування мовної компетенції людини. Цінність застосування фольклорних форм в освітній взаємодії з дітьми полягає у встановленню емоційного контакту із дитиною, збагачення її почуттів, розвитку мовлення, формування позитивного ставлення до національної культурної спадщини та навколишнього, забезпеченні естетичної спрямованості мовленнєвого розвитку вихованців.

Під час проведеного експериментального дослідження нами було розроблено низку завдань для розвитку активного мовлення дітей раннього віку: продовжити вчити вимовляти прості слова, наслідувати звукосполучення і слова, що їх часто чує дитина, а також інтонації, які виражають подив, радість, незадоволення, засмучення; заохочувати дитину замінювати звуконаслідувальні слова загальноовживаними; продовжувати вчити вимовляти голосні звуки і доступні в артикуляційному плані приголосні: *м, б, л, н, д, т*; збагачувати словник дітей словами-іменниками, займенниками, дієсловами, прислівниками; використовувати в мовленні порівняння, епітети, образні вирази; готувати до оволодіння інтонацією вигуків, запитання; вчити говорити виразно, не поспішаючи; привчати відповідати на запитання про сприйняте і побачене, говорити фразами із трьох-п'яти слів; розвивати вміння розповідати потішки, невеликі вірші, казки; розуміти значення та використовувати виразні невербальні засоби для встановлення контактів (усмішка, приязний погляд, лагідний дотик, прогладжування).

З дітьми групи раннього віку проводяться різноманітні мовленнєві заняття. Усі без винятку заняття – це фрагменти різних видів діяльності, де домінують гра і спілкування. У програмах ці фрагменти названі грою, грою-забавою, вправами, грою-заняттям, заняттям, бо дитина зайнята діяльністю, під час якої відбувається спілкування.

Найефективнішою формою розвитку активного мовлення з дітьми у групах раннього віку є *щоденне спілкування* з ними; ігри-інсценівки; розглядання з дітьми картин; дидактичні ігри і вправи; слухання малих фольклорних жанрів (потішки, забавлянки, колискові, мирилки, пальчикові ігри, лічилки, вірші, загадки, казки та ін.). Наприклад, з дітьми у групі раннього віку (2–3 дітей) можна розіграти забавлянку «Кулю, кулю, чобіток». Вихователь розігрування супроводжує наочністю та активною діяльністю дітей. Можна програвати одну й ту саму забавлянку декілька разів (3–4 рази). Перший раз вихователь читає і показує іграшки чи дії на ляльці, потім поступово залучає дітей до повторення окремих слів, дій. Коли забавлянка розігрується в останній раз, діти самостійно виконують усі дії, повторюють слова, вирази або увесь текст.

Пальчикові ігри також дуже корисні для розвитку активного мовлення – це ігри, що поєднують ритмічні рухи пальців рук з віршиками, скороговками чи піснями, стимулюючи таким чином дрібну моторику та активацію зон мозку, відповідальних за мову. Вони допомагають зміцнити м'язи рук, покращити координацію рухів, а також розвивати увагу, пам'ять та інтелект дитини. Наприклад, пальчикова гра «Миємо руки»: ритмічно потираємо долоні, як при митті рук, вимовляючи слова про мило та воду; «Струшуємо водичку»: стискаємо пальці в кулачок, а потім різко розгинаємо їх, імітуючи струс води; «Іде, коза рогата»: згинаємо вказівний палець і мізинець, притиснувши середній та безіменний до долоні, а великим пальцем торкаємося інших; «Горошок»: беремо дитину за великий палець і трясемо його, розповідаючи про горошок, квасолу, кукурудзу.

Так, на другому році життя дітей вчать розуміти зміст коротеньких казок («Ріпка», «Коза-дереза»), використовуючи унаочнення (ілюстрації, фланелеграф, ляльковий театр); залучають до показу окремих ігрових дій казкових героїв, стимулюють висловлювання дітей (наслідування, повтори).

На третьому році життя дітей спонукають до відтворення змісту казок за допомогою запитань вихователя, залучають до ігор-драматизацій та театралізованих ігор за змістом добре знайомих казок у музичному супроводі, з нескладними атрибутами (хусточкою, шапочкою, хвостиком); показують різні види театрів за змістом знайомих казок.

Таким чином, в роботі з дітьми раннього віку малі фольклорні жанри мають важливе значення й використовуються в різних видах мовленнєвої діяльності. Малі фольклорні жанри є ефективним засобом розвитку активного мовлення дітей раннього віку, що сприяє переходу дітей від пасивного засвоєння слів до їх активного застосування у спілкуванні, збагачує словниковий запас і формує первинні комунікативні навички. Проблема розвитку активного мовлення дітей раннього віку залишається актуальною й потребує подальшого вивчення. На перспективу плануємо розробку системи роботи з розвитку активного словника дітей раннього віку засобами малих фольклорних жанрів.

Використана література:

1. Андришчук Г. Стимулювання мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі дослідницької діяльності. Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації. Волин., 2023. С. 12–16.
2. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 246 с.
3. Богущ А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Х. : Ранок, 2013. 192 с.
4. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів : монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна ; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кривиницький : ІМЕКС. ЛТД, 2021. 226 с.
5. Гончаренко А. Теоретичні основи виховання мовленнєвої особистості в дошкільному дитинстві. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3117/1/>.
6. Державний стандарт дошкільної освіти. 2021. 38 с. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
7. Дитина: Освіта програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. В. О. Отчеп'юк. Авт. кол. : Г. В. Бєленька, О. Л. Богініч, В. М. Вергуніна, К. І. Волонець та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
8. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Кам'юса, Т. Й. Бабюк, І. Л. Пукас. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В., 2021. 268 с.
9. Методичні рекомендації до освітньої програми для дітей віком від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г. В. Бєленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець. К. : «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.

References:

1. Andriychuk H. (2023). Stymulivannia movlennievoi aktivnosti ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi doslidnytskoi diialnosti. [Stimulation of speech activity of children of senior preschool age in the process of research activities. Preschool education: theory, methodology, innovations]. Volyn. P. 12–16 [in Ukrainian].
2. Bohush A. M. (2015). Doshkilna lnhvodydaktyka: Teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Preschool linguistic didactics: Theory and methods of teaching children's native language in preschool educational institutions]. K. : «Slovo» Publishing House. 246 p. [in Ukrainian].
3. Bohush A. M. (2013). Movlenniievi komponent doshkilnoi osvity [Speech component of preschool education]. Kharkiv. 192 p. [in Ukrainian].

4. Vychovannia ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv : monohrafiia (2021) [Education of young children in preschool education institutions of various types : monograph]. S. A. Vasyliieva, N. V. Havrysh, V. V. Rahozina ; za nauk. red. N. V. Havrysh. Kropyvnyiyskyi : IMEKS. LTD. 226 p. [in Ukrainian].
5. Honcharenko A. Teoretychni osnovy vykhovannia movlenniievoi osobystosti v doshkilnomu dytymstvi [Theoretical foundations of the education of the speech personality in preschool childhood]. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3117/1/> [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity (2021) [State standard of preschool education]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osvity-v-ukrayini>.
7. Dytna: Osvitnia prohrama dla ditei vid dvokh do semy rokiv (2020) [Child: Educational program for children from two to seven years old] / nauk. ker. V. O. Ohnevisuk. Avt. kol. : H. V. Bieliienka, O. L. Bohimich, V. M. Vertuhina, K. I. Volynets ta in. K. : Kyiv. un-t im. B. Grinchenka. 440 p. [in Ukrainian].
8. Metodyka vykhovannia ta rozvytku ditei rannoho viku : navch.-metod. posibnyk (2021) [Methodology of upbringing and development of early children: teaching and methodological manual] / avt.-upor. N. H. Kanosa, T. Y. Babuk, I. L. Pukas. Kamianets-Podilskyi : Publisher Kovalchuk O. V. 268 p. [in Ukrainian].
9. Metodichni rekomendatsii do osvitnoi prohramy dla ditei vid 2 do 7 rokiv «Dytyna» (2021) [Methodological recommendations for the educational program for children from 2 to 7 years old «Child»] / nauk. red. H. V. Bieliienka, O. A. Polovina, I. V. Kondratets ; avt. kol. : H. V. Bieliienka, O. L. Bohimich, V. M. Vertuhina, K. I. Volynets ta in. K. : TOV «AKME HRUP». 568 p. [in Ukrainian].

N. Golota, A. Karnaukhova. Development of active speech of early children by means of small folklore genres

The article examines the theoretical aspects of the development of speech in early childhood; the essence of the concept of "active speech" and its components, the features of the development of active speech in children of this age period are considered. It is established that active speech is the ability to speak and express one's thoughts, in contrast to passive (receptive) speech, which means the ability to understand the language of others. The development of speech in early childhood is characterized, starting from the first year of a child's life, which includes the formation of language skills, expanding vocabulary and building phrases for communication. The results of research on the current problems of the development of active speech in early childhood by means of small folklore genres are analyzed. A number of tasks for the development of active speech in early childhood during experimental research are developed and the importance of the main forms of development of active speech with children in early childhood groups is emphasized. It is emphasized that folklore genres are a natural and accessible means of speech development, since they combine emotionality, imagery, and rhythm. Particular attention is paid to the organization of the development of active speech in the interaction of the educator with children of the early age group, which promotes the transition from passive assimilation of words to their active use. The article emphasizes the importance of the cultural context and family traditions in the process of enriching the vocabulary of young children. The results obtained confirm the feasibility of the systematic use of small folklore genres in the practice of preschool education for the intensive development of active speech of young children.

Key words: early childhood children, speech development, active speech, small folklore genres, lullabies, fun songs, humorous songs, finger games, nursery rhymes.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

ЗМІСТ

<i>Александров О. О.</i> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ АГРОНОМІЇ.....	5
<i>Барбашова І. А., Свириденко Г. В., Дьоміна В. І., Таран К. О., Черкашина К. А.</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НУШ.....	11
<i>Богуславський В. В.</i> КОРЕЛЯЦІЙНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОКАЗНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ, ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ.....	18
<i>Бордюк О. М.</i> ІНТЕРМОДАЛЬНА КОМОДИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ПОШУК НОВИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	23
<i>Журавель О. А.</i> ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ТРЕНЕРОМ ТА СПОРТСМЕНОМ У ЗМІШАНИХ ВИДАХ ЄДИНОБОРСТВ: ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	31
<i>Засипкіна Л. А., Гаврилюк О. А., Твердохліб Н. В., Старожук Н. А., Федчишина Т. Л.</i> НЕЙРОПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ.....	36
<i>Кармаухова А. В., Голота Н. М.</i> РОЗВИТОК АКТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ.....	42
<i>Колодка Ю. О.</i> ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАЇТТЯ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ».....	47
<i>Кондратова Л. Г.</i> ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ВЕБОРІЄНТОВАНИМИ АВТОМАТИЧНИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ.....	57
<i>Кравченко О. П.</i> ПРОБЛЕМНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	62
<i>Личевський І. В., Пектун В. Ф., Чурсанова М. В.</i> ГРАФОАНАЛІТИЧНИЙ МЕТОД В ФІЗИЦІ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ІНДУКТИВНОСТІ ТОРОЇДАЛЬНОЇ КОТУШКИ З ФЕРОМАГНІТНИМ ОСЕРДЯМ.....	68
<i>Lichman L., Uvarkina O., Kononets O.</i> FROM CYBER HYGIENE TO GLOBAL COMMUNICATION: FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN ADVANCED MEDICAL TRAINING.....	73
<i>Лукашеч М. М.</i> ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ DEVOPS У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ОСВІТНІ ПІДХОДИ.....	80
<i>Макаренко Л. Л.</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	86
<i>Новіков О. А.</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	95
<i>Росоха Н. М.</i> МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В МЕНЕДЖМЕНТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ МЕТОДІВ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ КЛІЄНТАМИ.....	103
<i>Селюкова Н. Ю., Тамозжанська Г. В., Перець О. В., Андрюхін Д. А.</i> ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СУПЕРВІЗІЇ ПІД ЧАС КЛІНІЧНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 17 ТЕРАПІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ).....	109
<i>Слабко В. М.</i> РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	115

<i>Смолінська О. Є., Корняк В. С.</i> ВПЛИВ КОУЧИНГУ ЯК МЕТОДУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ НАВИЧОК У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	124
<i>Терлецька Л. М.</i> РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	129
<i>Торчинський М. М., Торчинська Н. М., Шиманська В. О.</i> ЧИСЛІВНИК ЯК ОБ'ЄКТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ВИВЧЕННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФІЛОЛОГІВ.....	133
<i>Фекета І. Ю.</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ.....	139
<i>Khadzhynova I., Umarli S.</i> EMOTIONAL COMPETENCE AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR INCREASING THE COGNITIVE MOTIVATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.....	143
<i>Чурсанова М. В., Гарсєва Ф. М., Літчевський І. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛОГІЇ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ЕЛЕКТРОСТАТИЧНОГО ТА МАГНІТНОГО ПОЛІВ.....	148
<i>Шабала Ю. А.</i> НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ.....	154
<i>Ялотицька О. В., Кутецьова О. В.</i> СТРАТЕГІЇ КОГНІТИВНОЇ ПІДТРИМКИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	161
НАШІ АВТОРИ.....	166